

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

20 май 2015 година

Отговорите на задачите от 1. до 30. вкл. отбелязвайте в листа за отговори!

1. В кой от редовете е допусната правописна грешка?

- А) мятам, подметка, наметна
- Б) чехъл, министър, поискъл
- В) дейност, лейтенант, йерархия
- Г) бръквам, вържа, закърпен

2. В кой от редовете е допусната правописна грешка?

- А) таралеж, блед, мълчалив
- Б) възхвала, градски, истласквам
- В) пораствам, прелестна, местност
- Г) беритба, сдъвча, сделка

3. В кое от изреченията НЕ е допусната правописна грешка?

- А) Съгласно наредба в големите магазини за бяла и черна техника ще има специални отдели за поддръжка и ремонт.
- Б) Диалектите са езикови варианти, които са разпространени на определена територия и се използват от хората, които я населяват.
- В) На последното световно първенство по вдигане на тежести се запознах със най-младия шампион на нашата страна.
- Г) Миналата година той претърпя успешна операция на лакътя и се върна на работа, след като излезе от болницата.

4. В кое от изреченията е допусната правописна грешка?

- А) Националната ветеринарно-медицинска служба направи проверки по случая.
- Б) Решението за тази промяна е взето на специален църковнонационален събор.
- В) Екоактивисти от цялата страна ще протестираат срещу незаконните строежи.
- Г) В тази част на страната ще отглеждат лимони със специфичен кисело-сладък вкус.

5. В кое от изреченията НЕ е допусната правописна грешка?

- А) Днес мнозина смятат, че най-престижното световно признание е получаването на Нобелова награда.
- Б) Характерно за архитектурата на Барока е смелото струпване на обеми и пъстри цветови ефекти.
- В) В медиите обявиха, че започва ремонт на големите булеварди в няколко Софийски квартала.
- Г) Заседанието ще е в понеделник, а като член на научната комисия е поканен Доцент Иван Господинов.

6. В коя от подчертаните думи е допусната граматична грешка?

В нашето кино прожектираме по 6 англоезични филма (А) на ден. Работим с трима преводачи (Б). Преди години в салона можеше да се преброят едва няколко зрители (В) по време на прожекция, а сега се радваме на над 300 посетителя (Г) на ден.

7. В кое от изреченията е допусната граматична грешка?

- А) Нашите и чуждестранните делегати подписаха договор за сътрудничество.
- Б) Лека мъгла се беше спуснала над гъстата и потънала в мълчание гора.
- В) На тренировката паднах, след което крака ми започна да се подува.
- Г) Спортът в страната се подпомага от Българския спортен тотализатор.

8. В кое от изреченията е допусната граматична грешка?

- А) Всички усилия бяха насочени към осигуряването на еднаква трудова заетост за градското и за селското население.
- Б) С настоящото писмо искаме да Ви благодариме за проявения траен интерес към дейността на нашата фирма.
- В) Баща ми влетя в стаята, носейки положителния отговор от фирмата, в която кандидатствах за работа.
- Г) Необходимо е детайлно да запознаем юристите с всички условия по договора и да го обсъдим с тях.

9. В кое от изреченията е допусната пунктуационна грешка?

- А) Слънчевото лято, обширните плажове и обновените хотели привличат много български и чуждестранни туристи.
- Б) Катедралата, строена в продължение на почти два века и сградата на общината са едни от най-красивите постройки в Антверпен.
- В) Едно от най-важните нововъведения, оказали влияние върху развитието на обществото от XV век нататък, е книгопечатането.
- Г) Установяването на фактите обаче изисква проучването на огромен масив документи от страна на разследващите органи.

10. В кое от изреченията НЕ е допусната пунктуационна грешка?

- А) Мъглата се вдигна, въздухът стана някак прозрачен и чист, и доброто ни настроение се върна.
- Б) Въпреки, че голяма част от живота му преминава в чужбина, той остава тясно свързан с родината си.
- В) Историята е полезна не защото четем в нея за миналото, а защото виждаме чрез нея бъдещето.
- Г) Спря се изненадан пред посивелия мъж, в когото разпозна приятел от гимназията и го поздрави.

11. В кое от изреченията НЕ е допусната лексикална грешка?

- А) Тази модерна туристическа абстракция събира хиляди туристи през лятото.
- Б) Няма нужда от реверанси и поклони, когато чувствата не са искрени.
- В) Без заверено копие от нотариалния акт имотът не може да бъде продаден.
- Г) Знаете ли за какво точно става на въпрос, или само ни заблуждавате?

12. В кой ред фразеологичните словосъчетания са антоними?

- А) слагам му пепел – хвърлям пепел в очите
- Б) слагам си ключ на устата – развързвам си езика
- В) пея друга песен – обръщам колата
- Г) пламнала ми е главата – огън и пламък съм

13. От коя творба е посоченият откъс?

*Весел ме гледат мили другари,
че с тях наедно и аз се смея,
но те не знаят, че аз веч тлея,
че мойта младост слана попари!*

*Отде да знаят? Приятел нямам
да му разкрия що в душа тая;
кого аз любя и в какво вярвам –
мечти и мисли – от що страдая.*

- А) „До моето първо либе“
- Б) „Борба“
- В) „Майце си“
- Г) „Моята молитва“

14. В кой ред всички стихотворения са написани от Атанас Далчев?

- А) „Прозорец“, „Стаята“, „Повест“
- Б) „Книгите“, „Пловдив“, „Стихии“
- В) „Дяволско“, „Камък“, „Цветарка“
- Г) „Къщата“, „Да бъде ден!“, „Песен за човека“

15. Мария и Борис са герои от творбата:

- А) „Тютюн“
- Б) „През чумавото“
- В) „Последна радост“
- Г) „Занемелите камбани“

16. Коя от изброените творби е повест?

- А) „На оня свят“
- Б) „Чичовци“
- В) „Тютюн“
- Г) „Разни хора, разни идеали“

17. Кое от посочените произведения внушава идеята, че трудът осмисля човешкия живот?

- А) „Андрешко“
- Б) „Занемелите камбани“
- В) „Песента на колелетата“
- Г) „Албена“

18. Кое от изброените произведения съдържа образи на божества и на митологични герои?

- А) „Чорба от греховете на отец Никодим“
- Б) „Септември“
- В) „Майце си“
- Г) „Елате ни вижте“

19. Усещането, че светът е несправедлив и трябва да бъде променен, НЕ е характерно за творчеството на:

- А) Гео Милев
- Б) Елисавета Багряна
- В) Христо Смирненски
- Г) Никола Вапцаров

20. Кое от посочените твърдения НЕ е вярно за естетическия индивидуализъм като литературно направление?

- А) Възприема човека като уникално присъствие в света.
- Б) Разкрива причините за социалните противоречия.
- В) Представя твореца като избран да провъзгласява божествената истина.
- Г) Разбира страданието като път към познание и себепознание.

21. В епическата творба епизодът, в който се представят събития, станали след приключването на основната сюжетна линия, се нарича:

- А) развързка
- Б) епилог
- В) пролог
- Г) кульминация

22. Какво е подчертаното изразно средство?

*Аз умирам и светло се раждам –
разнолика, нестройна душа,
през деня неуморно изграждам,
през нощта без пощада руша.*

- А) оксиморон
- Б) епитет
- В) антитеза
- Г) метафора

Прочетете двата текста и изпълнете задачите към тях (от 23. до 34. включително)!

ТЕКСТ 1

Йогата е древна и самобитна индийска система от методи за укрепване на човека и за неговото хармонично развитие. Тя включва практически упражнения за физическо, психическо, умствено, нравствено, естетическо и социално самоусъвършенстване на личността. Това индийско учение е възникнало през IV – II в. пр. Хр., като неговите представители целят чрез специални упражнения да постигнат самовглъбяване и единение на човека с природата. За постигане на самопознание практикуващите йога разработват множество методи – за контрол на дишането, на чувствата и т.н.

Съгласно йогата главната цел на човека е освобождаването от материалното съществуване. Като условия за постигането на тази цел се посочват, първо, равнодушието, безстрастието, основано върху убеждението, че изпълненият със злини и страдания светски живот е неплоден, и второ, съзерцанието, изградено върху идеята, че е необходимо да се познае висшата истина. Производна от санскритския корен *юдж*, думата *йога* се тълкува като единение между телесното и духовното у човека. С течение на времето системата се *диференцира* на раздели и подсистеми. Практикуващите йога приемат едновременното съществуване на две върховни начала –

материя и дух, и считат, че духът извън контакта си с материята е беден. Умът се разглежда като най-висш продукт на материята.

В основата на йогата е т.нар. „троен комплекс“: пози, контролирано дишане и умствено съсредоточаване. Последният компонент понякога се елиминира и затова в заниманията не се постигат всички познавателни, профилактични и терапевтични ефекти, заложи в комплекса. Успешното практикуване на йога довежда не само до укрепване на здравето, до повишаване на работоспособността, дисциплинираността и устойчивостта при нервно напрежение, но и до разкриване на огромни и неподозирани възможности на човешкия организъм и на личността в процеса на нейното самоусъвършенстване.

ТЕКСТ 2

– **Откъде идва йогата?**

– Следите ѝ са обвити в загадки от *мъглите на времето*. Не мога да кажа откъде идва, но йогата е вселенска, универсална. В Сан Аугустин в Южна Америка открихме статуи, които са на повече от 3000 години, които представят пози от йогата. Със сигурност йогата е съществувала там като част от културата.

– **Чувал съм изказвания, че йогата е мистична дисциплина, което я прави достъпна само за избрани.**

– Това са старомодни разбирания. В наши дни йогата се пренася от пещерите в научните лаборатории. Йогата е за всички; тя подобрява качеството ни на живот независимо от възрастта и от социалното положение. Самата аз идвам от Австралия – едно много материалистично общество. Но то не ми беше достатъчно. Не бях доволна от стандартния житейски път – да сключиш брак, да спечелиш пари. Започнах да търся нещо, което да ме научи на повече. Така станах последовател на йогата.

– **Какво всъщност е да си последовател на йогата?**

– Зависи от нивото. Първото ниво е да практикувате това, което чувствате, че е добре за вас – упражнения за гърба, за храносмилателната система, за намаляване на стреса. Второто ниво означава да следвате традициите и древните техники, да практикувате не това, което искате, а това, което е добре за ума и за емоциите. На третото ниво практикуването на йога се отразява на всички аспекти от живота – на часа на ставане и на лягане, на походката, на думите, на храната.

– **Как да се освободим от стреса, който се натрупва след дълги часове на работа в офиса?**

– Достатъчно е от време на време да се изключиш, да затвориш очи и да практикуваш техниката за осъзнаване на дишането. Когато дишаме бавно и ритмично, това успокоява ума много бързо.

– **Какво е отношението на йогата към парите?**

– Като към нещо необходимо. В този смисъл човек трябва да следва нуждите си, но не и желанията си. Границата е тънка. Нуждаем се от това, без което не можем да съществуваме. Желаяме неща, без които можем.

23. От коя сфера на общуване е текст 1?

- А) от естетическата сфера
- Б) от научната сфера
- В) от медийната сфера
- Г) от институционалната сфера

24. Кое от посочените твърдения е вярно за текст 1?

- А) Текстът рекламира периодичното практикуване на йога в домашни условия.
- Б) Текстът нормативно регламентира практикуването на трите компонента на йогата.
- В) Текстът информира за възникването и за спецификите на йогата като система.
- Г) Текстът внушава необходимостта от ежедневни едночасови занимания с йога.

25. Какво е значението на думата *диференцира*, използвана в текст 1?

- А) разменя
- Б) разделя
- В) развива
- Г) разкрива

26. Кое от посочените твърдения НЕ е вярно според текст 1?

- А) Заниманията с йога повишават нервното напрежение на онзи, който прави комплекса от упражнения.
- Б) Заниманията с йога водят до укрепване на здравето и до повишаване на работоспособността.
- В) Постигането на самопознание е възможно чрез прилагане на специална система от множество методи.
- Г) Значението на дума *йога* насочва към идеята за единение между телесното и духовното у човека.

27. От коя сфера на общуване е текст 2?

- А) от институционалната сфера
- Б) от научната сфера
- В) от естетическата сфера
- Г) от медийната сфера

28. Кое от посочените твърдения е вярно за текст 2?

- А) В текста се дава точна и ясна дефиниция на понятието *йога*.
- Б) В текста се регламентират нормите за практикуване на йога.
- В) В текста субективно се критикуват целите на йогата като система.
- Г) В текста се коментира практикуването на йогата като система.

29. Словосъчетанието *мъглите на времето*, използван в текст 2, е:

- А) израз от всекидневното общуване
- Б) израз от областта на астрономията
- В) израз за постигане на стилистичен ефект
- Г) израз от териториален диалект

30. Кое от посочените твърдения е вярно според текст 2?

- А) Йогата е за хора с физически увреждания.
- Б) Йогата е за хора в напреднала възраст.
- В) Йогата е за хора с високо социално положение.
- Г) Йогата е за всички, които искат да я практикуват.

31. Изброени са факти от двата текста, както и факти, които липсват в тях. В свитъка за свободните отговори запишете САМО буквите на ЧЕТИРИТЕ факта, които ПРИСЪСТВАТ в посочените текстове.

- А) Йогата е система, възникнала преди по-малко от двадесет века.
- Б) В Южна Австралия са открити статуи, изобразяващи пози от йогата.
- В) Занимаващите се с йога приемат съществуването на три основни начала.
- Г) На всички аспекти от живота се отразява практикуването на йога на трето ниво.
- Д) Умственото съсредоточаване не води до профилактични и терапевтични ефекти.
- Е) Практикуващите йога успяват да се справят със стреса в работата.
- Ж) В основата на йогата като система стои т.нар. „троен комплекс“.
- З) Успешното прилагане на йога води до укрепване и до хармонично развитие.

32. В свитъка за свободните отговори запишете кое е общото, за което се говори в двата текста.

33. В свитъка за свободните отговори в рамките на 3-4 изречения формулирайте СОБСТВЕНА теза по една от посочените теми:

*Йога – философия или начин на живот
Стресът и йогата*

34. В свитъка за свободните отговори запишете сбито и кратко (в резюме) основното в съдържанието на текст 1.

35. За всяко празно място изберете най-уместната от думите и я запишете срещу съответната буква в свитъка за свободните отговори.

Според архитекти подземните сгради са много (А) и удобни от днешните небостъргачи. Модерните градове често се (Б) към небето. Според някои обаче бъдещето на архитектурата е под земята. За град Мексико е разработен проект за 65-етажна сграда, (В) в земята. Тя е с формата на обърната пирамида, което би дало възможност за (Г) на повече светлина от повърхността към земните недра.

- А) по-ефимерни, по-ефективни, по-ефирни
- Б) изкачват, отправят, извисяват
- В) вкопчена, вкопана, вкlescена
- Г) приток, поток, прием

36. В свитъка за свободни отговори срещу съответната буква запишете правилните форми на думите, поставени в скоби.

А) Членуване

(Публичен) регистър на финансовите институции се поддържа от (Българска народна банка). (Дейност) на тази институция е от национално значение.

Б) Местоимения

Не желая (никой/никого) да обвинявам, но моите подозрения остават.

Пред мен застана млад мъж, (чийто/чиито) очи ме гледаха с любопитство.

Той вярваше, че с нейна помощ ще успее да преодолее (своите/неговите) тревоги и страхове.

Веднъж годишно целият ни род се събира на среща. Мисля да запозная приятеля си с (тях/него).

В) Учтива форма

Госпожо, ако сте (доволен) от нашето обслужване, бихте ли (отразил) впечатленията си в книгата за гости? (Съгласен) ли сте да ни посетите пак?

37. В текста са пропуснати САМО ПЕТ препинателни знака. Препишете текста в свитъка за свободните отговори, като поставите пропуснатите знаци.

Жените в хирургията са рядкост, но д-р Елена Стоянова е от онези, които успешно доказват че тази професия не е само за мъже. Сравнявайки развитието на медицината у нас и в чужбина известната лекарка споделя Нашата съдова хирургия е на световно ниво. И ако преди години имаше проблеми с техниката сега нашите специалисти разполагат с всичко необходимо.

Прочетете стихотворението „Един убит” и изпълнете задачите към него (38. задача и 39. задача)!

38. В свитъка за свободните отговори посочете с ЦИТАТИ от текста ДВА примера, които показват образа на войната.

Той не ни е вече враг –
живите от враговете
бурна ги вълна помете
нейде към отсрещний бряг.
Ето, в хлътналия слог
легнал е спокойно, бледен,
с примирена скръб загледан
в свода ясен и дълбок.
И по сивата земя,
топлена от ласки южни,
трепкат, плахи и ненужни,
с кръв напръскани писма.
Кой е той и де е бил?
Чий го зов при нас доведе,
в ден на вихрени победи
да умре непобедил?
Клета майчина ръка,
ти ли го в неволя черна
с думи на любов безмерна
утеши и приласка?
Смешна жал, нелепа жал,
в грохотно, жестоко време!
Не живот ли да отнеме
той живота свой е дал?
И нима под вражи стяг
готвил е за нас пощада? –
Не, той взе, що му се пада,
мъртвият не ни е враг!

39. В свитъка за свободните отговори със СВОИ ДУМИ посочете ДВА примера за отношението на лирическия герой към войната.

40. Свържете името на героя с името на автора, от чиято литературна творба е съответният герой. В свитъка за свободните отговори срещу съответната буква запишете името на автора.

- А) Климент Бенков
- Б) Серафим

Димитър Талев
Христо Ботев
Йордан Йовков
Гео Милев

Свържете името на героя с литературната творба, от която е съответният герой. В свитъка за свободните отговори срещу съответната буква запишете заглавието на творбата.

- В) Борис Морев
- Г) Рустем

„Мечтатели“
„Ветрената мелница“
„Бай Ганьо“
„Тютюн“

Свържете заглавието на всяка от творбите с нейния автор. В свитъка за свободните отговори срещу съответната буква запишете името на автора.

- Д) „Маска“
- Е) „Камък“

Димчо Дебелянов
Христо Смирненски
Пейо Яворов
Атанас Далчев

41. Прочетете стихотворението „Ще бъдеш в бяло“ на Пейо Яворов и в свитъка за свободните отговори напишете аргументативен текст в обем до 4 страници на тема „Любовта като храм“. Преди текста отбележете жанра му – интерпретативно съчинение или есе.

Ще бъдеш в бяло – с вейка от маслина
и като ангел в бяло облекло...
Аз мисля днес: света прогнил от зло
не е, щом той е твоята родина.
И ето, усъмних се най-подир
в невярата тревожна, искам мир.

И с вяра ще разкрия аз прегръдки,
загледан в две залюбени очи.
И тих ще пия техните лъчи, –
ще пия светлина, лечебни глътки.
И пак ще се обърна просветлен
света да видя цял при ярък ден.

И нека съсипни се той окаже!
(Веднъж ли съм се спъвал в съсипни,
залутан из среднощни тъмнини?)
Аз бих намерил и тогава даже
обломки, от които да създам
нов свят за двама ни, и свят, и храм.